

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון רס"ג - פרשת בהר - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמת ב' 80

פניני הלכה

שכח למפור בלילה וזכר למחרת בבין השמשות האם מהני שיספור באותה שעה

כתב **בה"ג** (הלי מנחות) דהיכא דשכח ולא בירך על ספירת העומר מאורתא מברך למחר. והובאו דבריו בתוס' (מנחות סו. ד"ה זכר למקדש) וכתבו דאין נראה כן עיקר לר"ת.

ואף **הרא"ש** (פסחים פרק י ס"י מ"א) הביא דברי הבה"ג, וכתב להשיג על דבריו דאין נראה כן עיקר, ועל כן מסיק דאם שכח ולא ספק בלילה יספור ביום בלא ברכה.

עוד כתבו **התוס'** (שם) משמיה **דבה"ג** דאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר, משום דבעיא תמימות. וכתבו התוס' דתימה גדולה הוא ולא יתכן.

וגם **הרא"ש** הביא דברי הבה"ג, וכתב דאין נראה כן לר"י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא.

ולא נמצא כן בדברי הבה"ג שלפנינו. אלא דבה"ל מנחות כתב משמיה דרב יהודאי גאון דאם לא מנה עומר לילה קמא לא יצא בשאר לילותא, מ"ט בעינן שבע שבתות תמימות ולילות, אבל בשאר לילותא היכא דלא מנה מאורתא מאני ביממא ושפיר דמי.

ו**כתב בתרומת הדשן** (ח"א ס"י ל"ז) דהיכא דמספקא ליה אם ספר לילה אחד או לאו, ימשיך לספור מכאן והלאה בברכה, דאע"ג דבודאי שכח יום אחד נהגינן כבה"ג דשוב אינו

סופר בברכה, ודלא כתוס' במנחות דכתבו דאין נראה ולא יתכן פסק הלכות גדולות, ודלא כאשירי דכתב בשם ר"י דכל לילה מצוה בפני עצמה ואם לא ספר באחת מצוה לספור באחרות, מ"מ בספק מצינו למיסמך עליהו.

ולדינא כתב **המחבר** (ס"י תפ"ט) דאם שכח ולא ברך כל הלילה, יספור ביום בלא ברכה. ואם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה. אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה.

וילייע בנוזר בבין השמשות שלא ספר אתמול, אם מהני לספור כעת ע"מ שיוכל להמשיך לספור מכאן ולהבא בברכה.

ולכא"ו היה נ"ל דכיון דבין השמשות ספק יום הוא, לא גרע ממ"ש המחבר (שם) דאם מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר יספור בשאר ימים בברכה.

איברא דשאני התם דמספק"ל אם ספק בלילה כדינו או לאו, משא"כ הכא דאף לצד דספר ביום מ"מ היא גופא לאו מילתא דפשיטא דספירת יום מהני, דהא לדינא אין מברכים על ספירת יום.

וכן השיב בשו"ת **בית דוד** (מסאלוניקי - ח"א ס"י רס"ח) דאע"ג דבספק מנה ספק לא מנה ממשך ומונה בברכה, משום דאיכא ס"ש שמא כל יום ויום הוא מצוה בפניע, ואף את"ל דתמימות בעינן שמא ספירת יום מהני. הכא גרע טפי, דאף דאיכא ס"ש שמא כל יום ויום מצוה בפניע ואת"ל תמימות בעינן שמא מנה ביום, מ"מ לא הוי ספק מעליא דהא אף אי מנה ביום אכתי לא בירא דספירת יום מהני. ע"ש.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להשרות תותים במי סבון בשבת

א. השריית פרי ע"מ לנקות או להפריד ממנו תולעים. ב. ברירה זו מה"ת או מדרבנן. ג. שטיפת פירות. ד. ברירת תולעים. ה. ברירת תולעים שאינם מאוסים. ו. פסולת שהוא חלק מהפרי. ז. כשיעור הרוב אין לחוש לתולעים. ח. ברירה ע"י גרמא. ט. חשש נטילת נשמה.

יש פירות וירקות הטעונים בדיקה ולפעמים אף שטיפה או שרייה במי סבון ע"מ לבדוק שאין בהם תולעים, ויש לעיין האם מותר לעשות כן בשבת דדלמא יש לאסור משום בורר. וכמו כן יש לדון עוד לפי מה שבארנו בס"ד בגליון ר"כ ע"פ הפוסקים דתותי שדה טריים ניתן לאוכלם לכתחלה לאחר השרייה ושטיפה, ללא צורך לרסקם או לקלפם. על ידי הורדת הפרח הירוק שבקצה הפרי עם חתיכה דקה של בשר הפרי. השרייה במים עם קצת סבון נוזלי כששל דק. שטיפה היטב מהסבון. ושפשוף כל פרי ופרי. האם מותר לעשות תהליך זה בשבת דדלמא יש בזה משום איסור בורר.

א. שריית פרי ע"מ לנקותו או להפריד ממנו תולעים

תנן **בשבת** (קמ"ב) אין שורין את הכרשנין אבל נתן הוא לתוך הכברה או לתוך הכלכלה. וביאר **הר"ן** (נח. ברי"ף ד"ה אין שורין) דהשרייה האסורה פירושה הצפת מים על הכרשנין שבכלי לבורר פסולתן. וכן פירשו **המאירי** (ד"ה אמר המאירי) ו**הרע"ב** (פ"כ מ"א).

וע"י **ברי"ף** (נח. ברי"ף) ו**נב"א"ש** (פ"כ ס"י ח) שהביאו דברי הש"ס להלכה. אולם הרמב"ם לא הביא דין זה, וכבר עמד בזה **השער הציון** (ס"י ש"ט אות כ"א), וכתב דנראה שהוא מפרש המשנה בענין אחר, דהיינו שע"י השרייה הוא משוה אוכלא או מטרר באוכלא, לכל אמורא כדאית לה בשבת קנה"ה ע"מ עיי"ש, ונכלל הדין הזה במה שנאמר שם.

ולמעשה **הטשו"ע** (ס"י ש"ט ס"ח ט) פסקו דאין שורין את הכרשנין, כדי להסיר הפסולת דהוי"ל כבורר, אבל נותנן בכברה אע"פ שנופל הפסולת דרך נקבי הכברה, ע"כ. וכתב **המ"א** (ס"י ט) דאסור ליתנן לתוך המים להסיר הפסולת מן האוכל שעליו וה"ה אם יש פסולת ואוכל מעורבין אסור ליתנם במים כדי שיפול הפסולת למטה כגון עפר או שיצוף למעלה כגון תבן. וכן פסק **המ"ב** (ס"ק כח). ועיי"ש שכת' דלאו דוקא כרשנין שהוא מאכל בהמה, אלא ה"ה תפוחי אדמה וכל כה"ג לא יתן עליהם מים כדי להסיר האבק והעפר מעליהם, ע"כ. [אלא דצ"ע **המה"ב** בסי' ש"י"ח (ס"ק לו) שכתב שמותר להדיח דג מלוח בצונן ואף להשרותו. וע"י **בחו"ט שני** (שבת ח"ב ע"מ פח ד"ה במ"ב) בשם **הגר"ק שליט"א** שכת' לחלק דשאני דג מלוח שהוא רק פועל להוציא את טעם המלח ומפגי את חריפות הדג וע"כ אינו בכלל בורר, דהרי זה דומה להא דנותנין מים על גבי שמרים וקולטין המים את טעם היין, שבורר רק טעם ולא ממשות].

ולפי"ז נמצא דאסור להשרות פירות שיש בהם לכלוך או תולעים ע"מ להפרידם, וכן פסק **הגר"ש זצ"ל** (אשרי האישי ח"ב פכ"ה אות כח) לענין פירות שיש בהם לכלוך והאבק.

ב. ברירה זו מה"ת או מדרבנן

ומלשון הטשו"ע שכת' דבכה"ג הוי "כבורר" משמע דאין בזה איסור תורה. וכן הוא להדיא בפירוש **רבינו יונתן** (על הרי"ף נח). אולם **הרב נסים גאון** (שם) ו**המאירי** (שם) כתבו דאיסורו משום בורר. וכן משמע **מהרע"ב** (שם) ו**מהתפא"ר** (שם). וע"י **בפמ"ג** (מ"ז ס"ק ה) שדקדק דאפשר דחייב חטאת ליכא, דכלאחר יד הוא. ו**בביאור הלכה** (שם ד"ה דהוי"ל) יצא להוכיח דיש בזה איסור תורה מביצה (ג:) ושכן משמע מהירושלמי. אולם **האג"ט** (בורר ס"י טו-טז) פסק להקל.

ג. שטיפת פירות

וכ"ז לענין שרייתם, אבל אכתי יש לדון לענין שטיפתם. דהנה **בשבת** (קמ"ב) שנינו דקערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית, שחרית מדיחן לאכול בהן בצהריים כו', ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (ס"י שכ"ג ס"ז).

מבואר דמותר לשטוף ולהדיח כלים ואין ככה"ג משום בורר. ולפי"ז י"ל דה"ה דמותר להדיח פירות. וא"כ צ"ל דמש"כ **המ"ב** (שם) שאסור לתת מים על תפוחי אדמה כדי להסיר האבק והעפר מעליהם, מיירי כשנותן התפוחים בכלי עם מים ע"מ שיצוף האבק על פני המים או שירד למטה, אבל אם אווח התפוחי אדמה בידו ומדיחם ורוחצם במים אין בזה בורר, וכ"כ **הקצות השלחן** (ס"י קכ"ה ס"ק טז ו"ח ע"מ קח) ו**הצ"ח** (ח"ו ס"י לו אות ד). אלא דדעת **הגר"ש זצ"ל** (שש"כ פ"ג הג"ז והג"ב) די"ל דאין זה דומה להדחת כלים דשאני התם דרגילין תדיר ללכלך ולהדיח אין זה קרוי בשם בורר אלא כמנקה כליו ובגדיו, ע"כ.

ועיינן **בפקודת אליעזר** (ס"ע ח) שכת' להתיר ככה"ג כי אין זה אלא כקולף פירות לאוכלם לאלתר דשרי כמבואר בס"י שכ"א, ובוה אתי שפיר היתר קניבת ירק ביוה"כ הנו' בס"י תרי"א שכת' הרשב"א והר"ן שהוא הדחת ירק, ע"כ. והביאו **הקצה"ש** (שם ושם ע"מ קז). וכן דעת **האג"מ** (או"ח ח"א ס"י קכ"ה). אולם **הגר"ש זצ"ל** (שולחן שלמה ס"י שכ"א ס"ק כז) דחה סברא זו עפ"י דברי הש"ס המובא בבה"ל (על ס"ע ד"ה מתוך) דקליפה, גרעינים ועצמות, שהם חלק טבעי מהאוכל אינו נחשב לקלקול וחסרון באוכל, משא"כ לכלוך הוי ככל פסולת.

ועיי"ש **בקה"ש** שכתב עוד טעם לחלק בין הדחת לשרייה, דהדחת הוי דרך אכילה ושרייה הוי דרך ברירה. וכן נקט **הגר"ש זצ"ל** (שולחן שלמה שם ס"ק יז ד"ה גס). [וכתב שעוד יש לחלק דאפשר לומר שניקוי דבר מהלכלוך שלו אינו נקרא בשם בורר אלא ניקוי, פרט אם דבוקים למרי רגבי עפר ממש דאז אסור]. אולם דעת **החזו"א** (חוט שני שבת ח"ב פכ"ה ס"ק ו אות ג) לאסור בזה. וכן דעת **השבט הלוי** (ח"א ס"י נב אות ב). וע"י **במנחת יצחק** (ח"ה ס"י לח).

ד. ברירת תולעים

ולפי"ז י"ל שמותר (לדעת המקילים לעיל) לשטוף פרי שיש בו תולעים ע"מ להפרידם, אולם להשרותו ע"מ להוציא ממנו התולעים אסור. אלא דדעת **הגר"ש זצ"ל** (שש"כ פ"ג אות מ הגה קיד) דאם יש עליו תולעת גדולה אינה תערובות, ומותר להוציאה, דהרי התולעת נפרדת לגמרי ואינה מעורבת עם הפרי, אמנם בחרקים קטנים הדבוקים על הפרי וכדו' יש משום ברירה, כי הרי יש בהסרתם משום איסור ברירה, אלא חייב הוא להוציאם יחד עם קצת מן העלה. וע"י **בחו"ט שני** (שם ע"מ פ"ג ששה"כ אות צב).

ה. ברירת תולעים שאינם מאוסים

אלא דיש לדון לענין איסור בורר בברירת תולעים שאין בני"א נמאסים מהם אלא שיש לסלקם משום איסור אכילתם. והנה **בנש"מ"א** (כלל טז אות ה) כת' דאפשר שאין איסור בורר בתולעים כי אינו נמנע אלא משום איסור דרביע עלייהו. אלא שכתב **שמתשובת הרא"ש** (כלל כ"ב ס"ט) המובא **בשו"ע** (ס"ע טז) שנקט דמים שיש בהם תולעים מותר לשתותם ע"י מפה דלא שייך בורר ומשמר בשעת שתיה, מוכח דאם אינו עושה כן בשעת שתיה אסור, ויש לחלק דמיירי מתולעים כמו זבובים וכיוצא בהם דאפילו בלא איסור הם מאוסים ומקרי פסולת גמור, משא"כ אלו תולעים קטנים הגדלים בשכר ומשקין שאולתי איסור היו שותין אותן, והראיה שהגויים שותים אותן כן, אפשר דדומיין לקסמין, וכמ"ש הר"ן בשם רמב"ן שהחולב עז לתוך אוכל בשבת לא מקרי בורר אוכל מתוך פסולת, ואע"ג דאין העז ראו לאכילה שהרי מחוסר שחיטה, מ"מ כיון שאינו ראוץ רק מחמת איסורא דרביע עליה חשיב אוכל. ונראה דכיון שהשו"ע לא הכריע בסי' ש"כ ס"ע ז' וא"כ ה"ה הכא אסור. ומצאתי **בכלבו** (דף כ"א) וז"ל: ומסננין יין שאין בו שמרים כדי שיהיה צלול מפני הקמחים שבו וכן הדין מפני היבחושין שבו אם אפשר לשתותו בלא סינון עכ"ל, ונראה דיש להשוותו עם מש"כ הרא"ש בתשובה וכמו שכתבתי שהרא"ש מיירי בתולעים ממש וצ"ע, ע"כ.

